

Médiapedagógia

Szerényen, minden hangos reklámhadjáratot mellőzve, szinte észrevétlenül jelent meg a hazai médiatörvény megszületését elősegítő Nagy Andor professzor monográfiája. Senkit nem kell különösebben meggyőzni arról, hogy századunk utolsó évtizedei, „képkorszaknak” tekinthetők. A média olykor áldásos, jótevő, máskor szerfelett káros romboló hatásával naponta szembesülünk. Hiánya mégis pótolhatatlan lenne a tanulóifjúságtól a nyugdíjas korosztályig, az üzletemberektől a honatyáig. Akkor még nem is szóltunk arról a szerepről, melyet változó táradalmunk formálódó arculatának kialakításában játszik. Ha a pedagógus tudatában van az alkalmazás lehetőségeinek akkor a képernyő semmi mással nem helyettesíthető az oktatásban.

Nagy Andor hazai és külföldi „klasszikusok”, gyakorló szakemberek véleményét összegezve, egyértelműen fejt ki saját, évtizedek alatt kialakított álláspontját: pedagógusokat, szülőket, s nem utolsó sorban diákjainkat meg kell tanítanunk e tömeghatású művészet hozzáértő élvezésére, arra, hogy miként használható a készülék a tanulói aktivitás, a kreatív személyiség fejlesztésére. A képi valóság bizonyító ereje minden verbális pedagógiai „prédikációnál” meggyőzőbb, feltétlenül tevékenységre készítető. A médiapedagógia híveitől, a tévét szakszerűen használó pedagógustól, gyakran a szülőtől függ, milyen tevékenységre ösztönöz a képernyő varázslatos világa.

Nagy Andor monográfiája logikusan felépített, értelmet és érzelmet egyaránt megragadó olvasmányos mű. Az ifjúság sorsáért, jövőjéért aggódó szülő, tanár csak nehezen tudja letenni. A szerző a bevezetőben tömören és tárgyyszerűen írja le a médiához és a pedagógiához fűződő évtizedetes vonzalmának indítékait, rövid eseménysorát. Örömmel tájékoztat bennünket arról, hogy ujjászületett a Magyar Oktatótelevízió. Bízunk benne, hogy nemcsak az iskolásokat, hanem az egész magyar nemzetet fogja méltóképpen tanítani. Előszavában meggyőzően, számtalan példával illusztrálja a televízió nézés előnyeit és hátrányait, a képernyőnek elsősorban az ifjúságra gyakorolt hatását.

Tagadhatatlan tény, hogy a „bűvös doboz” évtizedekkel ezelőtt ablakot nyitott a világra. Nagy Andor rövid áttekintést ad a hazai távolbalátás első évtizedeiről, a televízióval való kommunikálásról, a „varázsdoboz” funkcióról, mely hol motivál, hol szórakoztat, hol tájékoztat, de leginkább ismereteket nyújt. Bűvköréből szabadulni nehéz, nélküle sivárabbak hétköznapjaink, ünnepeinket pedig aligha tudjuk műsorai nélkül elképzelni.

A médiapedagógiára rátérve a szerző hangsúlyozza azt a még napjainkban is világszerte legyőzhetetlennek tűnő jelenséget, mely szerint a tanárok nagy része idegenkedik a tévéműsorok rendszeres felhasználásától. A technikai nehézségektől eltekintve a döntő indok általában az, hogy sajnálják a tanári magyarázatot feláldozni a tévénézésért. Valójában arról lenne szó, hogy a bőséges audiovizuális kínálatból ki kellene választaniuk a tanóra tematikájához kapcsolódó filmanyagot. Sokan elfeledkeznek arról, hogy a kiválasztott anyag élményszerűbb ismeretszerzést biztosít, gyakran jóval meggyőzőbb és tartósabb mint a hagyományos, verbális tanári magyarázat. Biztatónak tűnik Nagy Andor prófétai jövendölése, mely szerint a médiatan, mint új diszciplína a jövőben beépül az óvodai neveléstől a felsőoktatásig a nevelés-oktatás, a neveléstudomány rendszerébe (39. old.). Reméljük, hogy az ezredfordulóig ez meg is valósul.

A szerző, évtizedek óta az iskolatelevízió megszállott híve, hozzáértő kutatója, a további fejezetekben objektív szemüvegen keresztül tekinti át a televízióval történő értelmi, erkölcsi és eszmei nevelés problémakörét. Mindvégig érezhető, hogy nem kerül a képernyő bűvkörébe. A napi több órás passzivitáshoz szokott gyermekek számára hangsúlyozza az egészséges életmód szempontjait, valamint a szülők felelősségét. A monográfia második fele a pedagógusokat közvetlenül érintő oktatásmódszertani kérdésekkel, az iskolatelevízió funkcióival, a multi-média rendszerben elfoglalt szerepével foglalkozik.

Századunk második felében világszerte megjelenő és terjedő műsorok áttekintése után a szerző ismerteti a Magyar Iskolatelevízió negyedszázados tevékenységét, műsorrend-szerét, a hazai iskolatelevízió-kutatás főbb irányait. Az iskolatelevízió didaktikai funkcióiról szemléltető, motiváló, aktivizáló szerepéről, az értelmi képességek fejlesztéséről írt fejezeteknek a tervezett médiatan releváns részét kell képezniük. Köztudott, hogy az iskolatelevíziós szemléltetésnek motiválniuk kell az oktatást. Az új koncepció leglényegesebb része – a tanulók önálló gondolkodásra, alkotó tevékenységre készítése, valamint a megszerzett ismeretek elmélyítése, a gyakorlatban csak nehezen valósítható meg. Ebben van a képernyő óriási érdeme, hogy a televízió segítségével képi tartalmat kap minden, amiről korábban csak beszélni tudott a pedagógus. A televízió így döntően hozzájárul a pedagógiai verbalizmus leküzdéséhez, ellensúlyozza a szóbeli közlés egyoldalúságát (107.old.).

A képernyő motiváló szerepét, bővülő erejét számtalan felmérés, kísérlet igazolja. Kétségtelenül igaz, hogy a tanulók életkorához tartozó szereplők cselekedetei lényeges hatást gyakorolnak az ifjú nézőkre, hiszen ez a felnőttek esetében is természetes. A csodálényként megjelenő, földöntúli erővel rendelkező „szupermanok”, a rosszakon és gonoszokon mindig felülkerekedő filmhősök csak megismétlik a korábbi irodalmi és népmesei, a sárkányokat és gonosz varázslókat legyőző hősök tipikus képviselőit. Erősen motiválnak hisz szemléletesen fejezik ki nemzedékek visszatérő vágyálmait.

Teljesen egyet lehet érteni a szerző által többször kiemelten kezelt pedagógiai feladattal, a tanulók aktivizálásával. A tévéanyaggal dolgozó tanár a letéteményese annak, hogy a képernyőn megjelenő varázslat ne csupán passzív befogadásra kényszerítsen, hanem szuggesztív hatásával problémaszituációk önálló megoldására, kreatív feladatok elvégzésére ösztönözzön, végső soron pedig tanárt és tanulót egyaránt sikerélményhez juttasson.

Az Iskolatelevízió a multi-média rendszerben című fejezetben a szerző hazai és külföldi szerzőkre, saját tapasztalatára hivatkozva tömören összefoglalja a tanórán történő optimális eszközválasztás lényegét, valamint a tévéműsorokat kiegészítő rádiós és filmanyagok szerepét. Közép- és felsőszinten, nemcsak a nyelvoktatásban egészíthetik ki az adott témakört hitelesen az aktuális sajtótermékek, a napi- és hetilapok, képes magazinok híryanagjai.

Nagy Andor a továbbiakban számtalanszor leírt, de hiánytalanul csak ritkán megvalósuló módszertani törvényszerűségeket fejt ki a televízióval kombinált tanítási óra sajátosságairól. A pedagógus aktív, folyamatos tevékenységére épülő televíziós óra közismert három (előkészítő, bemutató, feldolgozó) fázisának kétségtelenül legtöbbet vitatott része az előkészítő szakasz, illetve annak elhanyagolása. Teljes mértékben egyet lehet érteni a szerzővel, hogy bizonyos ritka kivételektől eltekintve az ismeretek befogadása és tartós rögzítése céljából feltétlenül szükség van a tanár előkészítő, ráhangoló tevékenységére. Különösen fontos ez az idegennyelvi műsorok esetén, ahol a lexikai és országismereti előkészítés hiányában a cselekvések, történések könnyen félreérthetők, lassítják a megértést, vagy helytelen mederbe terelik a cselekmény folyását. Végsősoron így gyakran megfosztják a tanulót a tévéműsor befogadása által nyújtott sikerélménytől. Mindezek megteremtése a tévéórát vezető tanár feladata. Az előkészítés során olyan megfigyelési szempontokat adjon, amelyekkel a tanulói figyelem a bemutatás és a műsor vétele során megfelelő irányba terelhető. Hosszú évek tapasztalata igazolja, hogy teljesen indokolt az a megállapítás, hogy a helyesen kiválasztott megfigyelési feladatok jó alapul szolgálnak az ismeretek elsajátításához, a műsorok eredményes feldolgozásához. A műsorok hatékonysága függ a pedagógus tudatos tevékenységétől, a megfigyelési feladatok célratörő megfogalmazásától is (138. old.).

Minden tévé- és videoórát vezető tanár számára nehéz feladat az audiovizuális élményt követően áttérni a hagyományos óravezetésre, feldolgozni a képernyő nyújtotta élményeket. A gondos óratervezés mellett célszerű a videotechnika előnyeinek maximális kihasználása, az egyes részek, epizódok közötti szünetek beiktatása, a csak képi, vagy csak hanganyag néhányszori ismétlése. A legalaposabb tanári felkészülés esetén is számolni kell bizonytalansági tényezőkkel. Ezek jóval gyakrabban adódhatnak, mint a hagyományos órákon. A tévével, videóval dolgozó tanártól ez feltétlenül nagy rögtönző képességet, rugalmasságot kíván.

Századunk utolsó éveinek diákjai valóban beleszülettek a televíziózás korába, empirikus úton sajátítják el a televízió formanyelvét. Tanulóközpontú oktatási rendszerünkben remélhetően a szerző jövődölése válik valóra, azaz a médiapedagógia a hivatalos tanterv szerves része lesz, az újjászületett Magyar Oktatótelevízió pedig minden tantárgy igényeit kielégítő műsortervvel segíti a mindennapi oktatómunkát.

Nagy Andor monográfiájának további fejezeteiben a távoktatásról, a televízió formanyelvről, a film- és a televízió viszonyáról, az emberközpontú művészetről is olvashatunk. A filmművészet klasszikusai, a televízió teoretikusai és sokan mások nyilatkoznak arról, hogy a műsorok legfőbb tényezője az ember, a televízió pedig mindenekelőtt az emberi személyiséget feltáró igazságok közlésének művészete (176. old.). Sajnos itt nem derül ki, hogy kitől származik a kitűnően megfogalmazott megállapítás.

Figyelemre méltó a szinte kötetnyi irodalommal rendelkező téma (a kép és a hang) vázlatos összefoglalása (171-172. old.). Kétségtelenül mind a hangnak, mind a képnek jelentős a szerepe, bár például a nyelvoktatás során esetenként bármelyik élvezhet prioritást. Gyakran oly minimális és érdektelen a képi információ, hogy a dokumentumműsorokat, a rövid híradókat hallgatni is elegendő. A meggyőző és hatásos híradóban az auditív közleményeket álló (felirat, ábra, térkép stb.) és mozgó információk sorozata támasztja alá, s nemcsak a bemondó arcában gyönyörködhetünk.

Imponálóan gazdag a monográfia végén felsorakozó irodalomjegyzék. Kár, hogy a többször idézett Kovács Zoltán kimaradt. Végül egy apró formai megjegyzés: célszerűbb lett volna a minden oldal elején található „médiapedagógia” főcímet csak alkalmanként vagy esetleg csak a bal oldalon feltüntetni, a jobb oldalon pedig – az áttekinthetőség érdekében – az adott fejezet címét szerepeltetni.

Összességében a kitűnő monográfiát minden jövődőlő és már oktató pedagógus figyelmébe ajánlhatjuk. Remélhető, hogy a munka nem ritkaságszámba menő kiadványként, hanem alaptankönyvként, egyetemi és főiskolai hallgatók számára is megfizethető áron hamarosan újabb kiadást ér meg. Várjuk következő művének mielőbbi megjelenését.

Nagy Andor: MÉDIAPEDAGÓGIA. Televízió a családban és az iskolában. Halász és Tsai kiadása, Seneca Kiadó, 1993, 200 p.

BAKONYI ISTVÁN

Erdély Miklós filmjei

A még meg nem nevezett újdonságok tengerében utazunk” – idézzük Erdély Miklós egyik emlékezetes mondatát. Mottóul kíváncsok e mondat az utóbbi évtizedek legnagyobb szabású avantgárd művészenek portréja elé. A portré megvilágítására itt persze csak kísérletet tehetünk, s inkább Erdély filmjeire hívjuk fel a figyelmet.

Erdély Miklóst életében csak a második nyilvánosság becsülte: lexikonokban nem szerepelt, s nemhogy díjat nem kapott, de például életében kötete is csak a Párizsi Magyar Műhely kiadásában látott napvilágot.

„Az újságok nem írtak róla, a Nők Lapja meg az Új Tükör sem írt róla, a tévé nem mutatta be, tehát a közvélemény nem tudott róla” – mondja *Sugár János*, egykori tanítványa. „Illeszthetetlen jelenség a magyar képzőművészetben” – írja róla találóan *Hajdú István* a Beszélő mellékletében, mely a Székesfehérvári kiállítás alkalmával jelent meg. Ugyanezt az egyediséget, hasonlíthatatlan jelleget fogalmazza meg más szavakkal *Sugár*: „nincs analógia arra a festészetre, amit ő csinált...”

„Illeszthetetlen a magyar filmben is?” – merül fel a kérdés. Nehéz rá a válasz: ha illeszthető, elsősorban persze *Bódy Gáborral* illeszthető és *Szirtes András* legtöbb filmjé-